

การปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ทางสังคม
ของชาวจีนฮกจิ๋ว อำเภอ نابอน จังหวัด
นครศรีธรรมราช พ.ศ. 2468 - ปัจจุบัน
[The Social Relations Change of the
Hokchiu Chinese: A Case Study of
the Hokchiu Chinese in Na Bon
District, Nakhon Si Thammarat
Province (1925 A.D. - Present)]

สิริธร ถาวรวงศา*

(Sireethorn Thawornwongsa)

Received: February 19, 2020

Revised: May 3, 2020

Accepted: June 2, 2020

บทความวิจัย

-

วิชาการ

* อาจารย์ สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
(Lecturer, Social Studies Division, Faculty of Education,
Songkhla Rajabhat University).

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายในการนำเสนอว่า ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของชาวจีนฮกจิ่วที่แฝงฝัง (Embedded) กับความสัมพันธ์ทางสังคมในช่วงแรกเริ่มของการตั้งถิ่นฐานเพื่อบุกเบิกพื้นที่ทำสวนยางพาราในภาคใต้ เป็นปัจจัยและเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ชาวจีนฮกจิ่วโพ้นทะเลในสังคมไทยประสบความสำเร็จ ทว่า เมื่อชีวิตทางเศรษฐกิจของชาวจีนฮกจิ่วปรับตัวสัมพันธ์กับวิถีการผลิตและการค้ายางพาราสมัยใหม่ ทำให้ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของชาวจีนฮกจิ่วปรับเปลี่ยนเป็นความสัมพันธ์เชิงพาณิชย์มากขึ้น และความสัมพันธ์ทางสังคมแบบเดิมแปรเปลี่ยนเป็นเพียงมิติวัฒนธรรม อย่างไรก็ดี ความสัมพันธ์ทางสังคมของชาวจีนฮกจิ่วที่ขับเคลื่อนผ่านองค์กรทางสังคมวัฒนธรรม เป็นโอกาสแห่งความหวังในการเปิดรับความสัมพันธ์ทางการค้าและการลงทุนกับจีนแผ่นดินใหญ่ท่ามกลางบริบททุนนิยมจีนที่แผ่ขยายมายังชุมชนจีนโพ้นทะเลทั่วโลก

คำสำคัญ: ความสัมพันธ์ทางสังคม, ชาวจีนฮกจิ่ว

ABSTRACT

This article studies the social relations of the Hokchiu Chinese who migrated to Na Bon district, Nakon Si Thammarat province beginning in 1925 A.D. and pioneered rubber plantation in southern Thailand. Findings show that during the first few decades, the Hokchiu's traditional social relations embedded in their economic relations were a crucial factor creating favorable conditions for their success. In 1950s, when the Hokchiu's economic life was affected by modern rubber production and trade, their economic relations became more commercial while their traditional social relations faded away, remaining part of the communities' cultural dimension driven by local socio - cultural organizations. This provides opportunities for trade and investment with mainland China in the context of Chinese capitalism expansion to overseas Chinese communities around the world.

Keywords: Social Relations, Hokchiu Chinese

บทนำ

งานศึกษากิจกรรมทางเศรษฐกิจของชาวจีนในสังคมไทยส่วนใหญ่มุ่งเน้นศึกษาชาวจีนเป็นกลุ่มก้อนเดียวกัน ไม่ได้วิเคราะห์การปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ทางสังคมของชาวจีนบนพื้นฐานความแตกต่างทางชนชั้น ซึ่งชาวจีนแต่ละกลุ่มมีปฏิบัติการภายใต้ปัจจัยและเงื่อนไขต่างกัน ส่งผลให้การวัดความสัมพันธ์ทางสังคมของชาวจีนแต่ละกลุ่มซึ่งสัมพันธ์กับบริบทแวดล้อมภายในและภายนอกมีความแตกต่างกัน

การศึกษานี้จำนวนไม่น้อยในโลกวิชาการภาษาอังกฤษและไทย พยายามอธิบายเรื่อง “สายสัมพันธ์ / ความสัมพันธ์” (关系: กวนซี) โดยใช้คำว่า “กวนซี” ประหนึ่งว่าเป็นแรงขับเคลื่อนทางวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่มของชาวจีน¹ อย่างไรก็ตาม งานชิ้นนี้ไม่ได้ต้องการพิสูจน์ประเด็นดังกล่าวว่าจริงหรือไม่ หากแต่ต้องการชวนถกเถียงให้มองจากกระบวนการทัศน์ที่กว้างขึ้น ผ่านการมองความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ที่ปรับเปลี่ยนอย่างมีพลวัตในแต่ละช่วงเวลา ทั้งยังมีความแตกต่างกันระหว่างชนชั้น

¹ See also: Gold, T., Guthrie, D. & Wank, D. (eds.). (2004). *Social Connections in China: Institutions, Culture and the Changing Nature of Guanxi*. UK: Cambridge University Press.; Langenberg, Eike A. (2007). *Guanxi and Business Strategy: Theory and Implications for Multinational Companies in China*. New York: Physica - Verlag Heidelberg.; Lee, Edward Yiu Chung. (2014). *The Contemporary role of guanxi in Chinese entrepreneurship* (Doctoral thesis, Robert Gordon University).; Shanshan, Q. (2012). *The Role of guanxi in Chinese Entrepreneurship: A qualitative study on how Chinese entrepreneurs make use of guanxi networks during the development of micro firms* (Master's thesis, Umea University).; Guitong, Ma. (2017). *Wathanatham kūan sī kap kānsāng khruākhāi thāng sangkhom khōng chāo Thai chūasāi Čhīn hā kakā nai phūnthī phāk tai tōn lāng khōng prathēt Thai* [The “Guanxi” culture and the creation of social networks of Chinese Hakka in Lower Southern Thailand] (Doctoral thesis, Thaksin University).

ทั้งนี้ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคมไม่อาจแยกออกจากกันได้ ดังที่ คาร์ล โพลานยี (Karl Polanyi) นักเศรษฐศาสตร์การเมืองและนักประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ เสนอว่ากิจกรรมทางเศรษฐกิจเป็นกระบวนการที่มีการจัดวางเชิงสถาบัน (Instituted process) หรือที่ โพลานยีเรียกว่า มโนทัศน์การแฝงฝังในสังคม (Embeddedness) ซึ่งไม่ได้มีนัยเพียงการอธิบายการควบคุมทางสังคมที่มีต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจภายใต้ความสัมพันธ์ทางสังคมเท่านั้น แต่ยังเน้นความสำคัญใน ปฏิสัมพันธ์ระหว่างเป้าหมายของสังคมและการจัดวางการผลิต การแลกเปลี่ยน และการบริโภค ซึ่งทำให้ปริณิณของการเศรษฐกิจเป็นส่วนหนึ่งที่แนบแน่นอยู่ในสังคม²

บทความนี้ต้องการเสนอว่า ชาวจีนฮกจิ่วซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์จีนกลุ่มหนึ่งที่มี บทบาทสำคัญในวิถีการผลิตและการค้าขายพาราในสังคมไทย มีการจัดความสัมพันธ์ทางสังคมภายใต้โครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมแบบจีนแตกต่างกันในแต่ละ ห้วงเวลา และชาวจีนฮกจิ่วที่มีความแตกต่างทางสถานะและชนชั้นมีการปรับเปลี่ยน ความสัมพันธ์ทางสังคมแตกต่างกัน

ความสัมพันธ์ทางสังคมของชาวจีนฮกจิ่วภายใต้ระบบเศรษฐกิจ ยางพารายุคบุกเบิก (พ.ศ. 2468 - 2503)

ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ชาวจีนฮกจิ่ว (Hokchiu / Fuzhou: 福州人)³ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์จีนกลุ่มหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการบุกเบิกสวน ยางพาราในภาคใต้ ชาวจีนฮกจิ่วเป็นกลุ่มคนที่อพยพมาจากเมืองซีเตี๋ยวัน (Sitiawan)

² See also: Polanyi, C. (2016). *The great Transformation: The political and Economic Origins of Our Time*. (Weerapassapong, Pakhawadee, Trans.). Nonthaburi: samesky-books.; Laungaramsri, P. (2011). *Livelihoods*. Faculty of Social Science, Chiangmai University.

³ ชาวจีนฮกจิ่วเป็นกลุ่มชาติพันธุ์จีนที่มีถิ่นฐานเดิมอยู่ในเมืองฝูโจว มณฑลฝูเจี้ยน ประเทศจีน ชาวจีนฮกจิ่วจำนวนหนึ่งได้อพยพเข้าไปตั้งถิ่นฐานในมลายา เพื่อเป็นแรงงานในสวนยางพาราของ นายทุนจีนและนายทุนอังกฤษ กระทั่งต่อมาชาวจีนฮกจิ่วจากรัฐเปเร มลายา ได้อพยพเข้ามาตั้ง ถิ่นฐานและบุกเบิกพื้นที่สวนยางพาราในประเทศไทย.

รัฐเปรัก (Perak) มลายา (Malaya)⁴ โดยเคยเป็นแรงงานในสวนยางพาราของนายทุนจีนและนายทุนอังกฤษในมลายา ทำให้ชาวจีนกลุ่มนี้สามารถสั่งสมทักษะและประสบการณ์ในการทำสวนยางพาราจากมลายาเป็นอย่างดี เมื่อชาวจีนกลุ่มนี้ทราบข่าวว่ารัฐบาลสยามเปิดโอกาสให้มีการจับจองที่ดินเพื่อทำสวนยางพาราอย่างเสรี ชาวจีนฮกจิวกลุ่มแรกจึงอพยพเข้ามาในสยามเมื่อ พ.ศ. 2468 (Interview Tantipisit 16 June 2015) เพื่อบุกเบิกสวนยางพาราบริเวณสองข้างทางรถไฟในเขตพื้นที่ชุมชนนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยนำประสบการณ์และทักษะในการทำสวนยางพาราจากมลายามาประยุกต์ใช้กับสวนยางพาราในสยาม โดยรัฐบาลสยามขณะนั้นได้อนุญาตให้ชาวจีนโพ้นทะเลเหล่านี้ที่ไม่ได้อ้างตัวเป็นคนในบังคับตะวันตกสามารถจับจองที่ดินสำหรับทำสวนยางพาราได้ไม่เกิน 100 ไร่ต่อคน และหากใครต้องการขยายพื้นที่ทำสวนยางพารามากกว่าที่กำหนดก็สามารถทำเรื่องขออนุญาตในแต่ละท้องที่ได้ (Songprasert 1992: 72 - 73)

ความสัมพันธ์ทางสังคมของชาวจีนฮกจิวในระยะเริ่มแรกของการตั้งถิ่นฐานอาศัย “ความสัมพันธ์แบบจีน” อย่างเหนียวแน่น ความสัมพันธ์ทางการผลิตวางอยู่บนฐานการเกาะเกียวย่อยรัดความสัมพันธ์ทางสังคมและเศรษฐกิจอย่างแนบแน่น ในห้วงเวลานี้ชีวิตทางสังคมและชีวิตทางเศรษฐกิจของชาวจีนฮกจิวแฝงฝัง (Embedded) เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และเป็นรากฐานสำคัญในการหนุนนำให้ชาวจีนฮกจิวสามารถใช้เป็นฐานในการตั้งถิ่นฐานและบุกเบิกสวนยางพาราในภาคใต้ ชาวจีนฮกจิวยังยึดมั่นและให้ความสำคัญกับธรรมเนียมปฏิบัติของชาวจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งที่เรียกว่า “สายสัมพันธ์ 5 ลักษณะ” ซึ่งหมายถึง ถิ่นกำเนิด สายเลือด บุญ อาชีพ และวัฒนธรรม สายสัมพันธ์ 5 ลักษณะนี้เป็นองค์ประกอบสำคัญที่กำหนดความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคมของชาวจีน⁵ ภายใต้โครงสร้างความสัมพันธ์ทาง

⁴ ชาวจีนฮกจิวได้อพยพครั้งใหญ่เข้าไปยังเมืองซีเตียวัน รัฐเปรัก มลายา เมื่อ ค.ศ. 1902 (พ.ศ. 2445) ซึ่งขณะนั้นมลายาอยู่ภายใต้การปกครองของประเทศอังกฤษ See also: Teck Ghee, L. (1977). *Peasants and their Agricultural Economy in Colonial Malaya, 1874 - 1941*. Kuala Lumpur: Oxford University Press.

⁵ See also: Lin, F. (1996). *Wādūai rūang sāisamphan hā laksana læ sangkhom chāo Čhīn phōnthālē* (klum chāo Čhīn) nai Thai. In *chāo Čhīn Tēčhiu nai 5 prathēt Thai*

สังคมของชาวจีนโพ้นทะเลดังกล่าว ความสัมพันธ์ด้านถิ่นกำเนิดและสายเลือด เป็นระบบความสัมพันธ์ที่สำคัญที่สุดในสังคมจีน ซึ่งความสัมพันธ์แบบ “เครือญาติ” เป็นความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดจากการแต่งงานและการมีบุตรหลาน เครือข่ายที่ถักทอขึ้นจากการแต่งงานและการมีบุตรหลานอาจขยายไปโอบรวมผู้คนจำนวนนับไม่ถ้วนเข้าไว้ด้วยกัน (Fei 2010: 33) และความสัมพันธ์แบบ “เครือญาติเสมือน / ความเป็นชาติพันธุ์จีนเดียวกัน” เป็นความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดจากการที่ผู้คนมีถิ่นกำเนิดเดียวกัน ย่อมมีความสัมพันธ์เกาะเกี่ยวกันลักษณะเสมือนเครือญาติตน

ในห้วงระยะเวลาแรกของการตั้งถิ่นฐานในชุมชนนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช ชาวจีนฮกจิ่วอาศัยการรักษาสายสัมพันธ์ระหว่างบุคคลผ่านรูปแบบลักษณะสายสัมพันธ์ที่กล่าวถึงข้างต้น ทั้งความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและกับบุคคลอื่น อาทิ ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ด้วยเหตุที่สังคมจีนเป็นสังคมที่ยึดหลักการ “ชายเป็นใหญ่” ชาวจีนฮกจิ่วจึงต้องเคารพเชื่อฟังบิดาซึ่งถือเป็นผู้นำครอบครัวหรือผู้มีอำนาจมากที่สุดในการครอบครัว หากครอบครัวนั้น ๆ ไม่มีบิดา ก็จะเคารพเชื่อฟังผู้นำฝ่ายชายของครอบครัว เช่น ลุง อา หรือพี่ชาย เป็นต้น ส่วนความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ด้วยเหตุที่สังคมจีนให้ความสำคัญกับ “ลำดับชั้นทางสังคม” ชาวจีนฮกจิ่วจึงต้องให้ความสำคัญกับผู้นำหรือผู้อาวุโสในชุมชน เช่น การยอมรับในบทบาทของผู้นำหรือผู้อาวุโสในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน ผ่านการรวมกลุ่มหรือองค์กรทางสังคม การยอมรับการเจรจาความไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างกัน การยอมรับความช่วยเหลือเรื่องเอกสารสิทธิ์กับทางราชการไทย เป็นต้น โดยการดำเนินการดังกล่าว ผู้นำหรือผู้อาวุโสในชุมชนจะเป็นตัวกลางสำคัญในการแก้ไขปัญหาหรือช่วยเหลือชาวจีนฮกจิ่วด้วยกัน (Interview Watcharawijit 2 April 2018)⁶

⁵ (ต่อ) *læ nai phūmilamnao dēmthī chaosan:samai thī sōng thā rūa sǎn thōwa (sōngphansīrōisām - sōngphansīrōikāosipsōng) rū (nung phanpētrōihoksip - nungphankāorōisīpikāo)* [The Teochew Chinese people in Thailand and in the original residence in Cao San: Second period Shantou Port (1860 - 1949)]. Bangkok: Asian Studies Institute, Chulalongkorn University.

⁶ จากการสัมภาษณ์พบว่า ชาวจีนฮกจิ่วในอดีตจะช่วยเหลือกันภายในชุมชน โดยผู้นำชุมชนจะเป็นผู้มีบทบาททางสังคมในการดำเนินการจัดการภายในชุมชน และปฏิสัมพันธ์กับรัฐในด้านต่าง ๆ.

ด้วยเหตุดังนี้ชาวจีนฮกจิ่วซึ่งมีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่เมืองฝูโจว (Fuzhou: 福州市) มณฑลฝูเจี้ยน (Fujian: 福建省) ประเทศจีน จึงถือว่าพวกตนมีบรรพบุรุษร่วมกัน และมีความเป็น “เครือญาติ / เครือญาติเสมือน / ความเป็นจีนฮกจิ่ว” เมื่อครั้งอพยพมาตั้งถิ่นฐานยังเมืองซีเตี๋ยวัน รัฐเประ มลายา ก็ได้เดินทางมาพร้อม ๆ กัน กระทั่งต่อมาได้อพยพเข้าตั้งถิ่นฐานในชุมชนนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อบุกเบิกที่ดินในดินแดนแห่งใหม่ที่สร้างความหวังให้ชาวจีนฮกจิ่วนี้ ต่างก็ยึดหลักการที่ว่าพวกตนเป็น “เครือญาติ / เครือญาติเสมือน / ความเป็นจีนฮกจิ่ว” ต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้วยเงื่อนไขสำคัญในการบุกเบิกจับจองที่ดินเพื่อทำสวนยางพาราต้องใช้กำลังแรงงานจำนวนมากในการหักล้างถางพง ชาวจีนฮกจิ่วที่อพยพเข้ามาระลอกเดียวกันได้ใช้ความสามัคคีและความเอื้ออาทรต่อกันในการจัดสรรที่ดินทำกินระหว่างกัน และมีการพึ่งพิงสัมพันธ์กันภายใต้ความสัมพันธ์ในการผลิตของระบบ “กงสี” ที่มี “การเช่าทรัพยากรที่ดินและการผลิตในครัวเรือน” เพื่อเป็นกลไกสำคัญในการควบคุมความสัมพันธ์ทางสังคมและเศรษฐกิจผ่านการผลิตในครัวเรือน

ด้วยความยึดถือในขนบธรรมเนียมและระบบคุณค่าความเป็นจีนของชาวจีนฮกจิ่ว ทำให้ความสัมพันธ์ทางสังคมและความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของชาวจีนฮกจิ่วในช่วงระยะเวลาเริ่มแรกของการตั้งถิ่นฐานและบุกเบิกพื้นที่เพื่อทำสวนยางพาราในชุมชนนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช มีความเกาะเกี่ยวสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก และด้วยสำนึกของความเป็นจีนโพ้นทะเล ชาวจีนฮกจิ่วจึงมีการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายทางสังคมวัฒนธรรมขึ้น เพื่อเป็นศูนย์รวมของพลังทางวัฒนธรรมในการหล่อหลอมอัตลักษณ์ความเป็นจีน โดยขับเคลื่อนผ่านศาลเจ้าและสมาคมจีน

ในช่วงเริ่มต้นของการบุกเบิกที่ทำกินของชาวจีนฮกจิ่วในชุมชนนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้มีการก่อตั้ง “ศาลเจ้า” ประจำชุมชนชาวจีนฮกจิ่วขึ้นแห่งแรกเรียกว่า “ศาลเจ้าแป๊ะกงในสวน”⁷ ช่วงเริ่มแรกของการก่อตั้งศาลเจ้า แวดล้อมไปด้วย “ป่ายาง” ซึ่งเป็นพื้นที่ที่อยู่อาศัยและการปลูกยางพาราของชาวจีนฮกจิ่ว กระทั่งต่อมา

⁷ ชาวจีนฮกจิ่วในชุมชนนาบอนได้มีการอัญเชิญกระถางรูปของศาลเจ้าแป๊ะกง ในเมืองซีเตี๋ยวัน รัฐเประ ดินแดนมลายา มาประดิษฐานในศาลเจ้าแป๊ะกงในสวน ในชุมชนนาบอน.

เมื่อพื้นที่ทำกินของชาวจีนฮกจิวขยายตัวมากขึ้น เกิดศูนย์กลางของชุมชนขึ้นเป็นย่านร้านค้า จึงมีการก่อตั้งศาลเจ้าแห่งใหม่บริเวณตลาด เรียกว่า “ศาลเจ้าฮกฮั่วเก็ง” และได้เชิญเทพเจ้าแปะกงจากศาลเจ้าแปะกงในสวนมาเป็นเทพประธานประจำศาลเจ้าแห่งใหม่นี้ (Interview Wangthanurak 13 May 2018) เทพเจ้าแปะกงหรือตัวแปะกง ศาลเจ้าแปะกงในสวน และศาลเจ้าฮกฮั่วเก็ง จึงเป็นเทพเจ้าเงินและพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์สำคัญที่ชาวจีนฮกจิวใช้เป็นศูนย์กลางในการดำเนินกิจกรรมทางสังคมวัฒนธรรมตั้งแต่เมื่อครั้งอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอย่างถาวรในชุมชนนาบอน

การก่อตั้งศาลเจ้าของชุมชนแสดงให้เห็นถึงการรวมพลังความเป็นชาวจีนโพ้นทะเลที่มีสำนึกต่อความเป็นจีนผ่านการแสดงออกในกิจกรรมทางสังคมวัฒนธรรม โดยมีการประกอบพิธีกรรมความเชื่อต่าง ๆ เกี่ยวกับชีวิตตั้งแต่การเกิด แก่ เจ็บ ตาย ถือเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และศูนย์รวมจิตใจ อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ที่ผูกโยง “ความเป็นจีนฮกจิว” ไว้เป็นหนึ่งเดียวกัน โดยมีการเชื่อมโยงกันของ “เทพเจ้าแปะกงหรือตัวแปะกง” ในเมืองซีเหียงวัน มลายา กับเทพเจ้าแปะกงในศาลเจ้าแปะกงในสวนและศาลเจ้าฮกฮั่วเก็งในชุมชนนาบอน ซึ่งเป็นตัวแทนสัญลักษณ์ความเชื่อเทพเจ้าองค์เดียวกันของชาวจีนฮกจิวโพ้นทะเล

สำหรับ “สมาคมจีน” เป็นพื้นที่ทางสังคมวัฒนธรรมแบบไม่เป็นทางการที่ใช้ในการจัดระเบียบร่วมกันของชุมชน ต่อมาในราวทศวรรษ 2470 ชาวจีนฮกจิวกลุ่มแรกที่เข้ามาบุกเบิกพื้นที่ในชุมชนนาบอนได้รวมตัวก่อตั้ง “สมาคมจุ่งซัน” ขึ้น เพื่อเป็นศูนย์รวมการดำเนินกิจกรรมทางสังคมวัฒนธรรมและเป็นตัวกลางในการเชื่อมต่อนระหว่างชาวจีนฮกจิวกับหน่วยงานราชการ โดยมี “ผู้อาวุโสชุมชน” เป็นผู้นำชุมชนแบบไม่เป็นทางการ และมีบทบาทในการเป็นผู้นำ ผู้ประสานงาน และช่วยเหลือชาวจีนฮกจิวด้วยกัน โดยสมาคมจุ่งซันเป็นตัวกลางในการติดต่อหน่วยงานราชการสำหรับประสานงานการแจ้งเกิด การแจ้งตาย การย้ายทะเบียนบ้าน การเสียภาษี การต่ออายุใบต่างด้าว การเกณฑ์ทหาร ตลอดจนการเป็นศูนย์กลางในการไกล่เกลี่ยปัญหาข้อพิพาทเล็ก ๆ น้อย ๆ ในชุมชน (Interview Watcharawijit 2 April 2018) โดยมีการยึดโยงสำนึก “ความเป็นจีนฮกจิว” นอกจากนี้ การเกิดขึ้นของสมาคมจุ่งซันยังได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลจีนคณะชาติ สมาคมจีนแห่งนี้สะท้อนให้เห็นสำนึก

ความเป็นเงินของลูกหลานชาวจีนฮกจิ่วโพ้นทะเลที่ยังเกาะเกี่ยวความสัมพันธ์และผูกโยงตนเองกับจีนแผ่นดินใหญ่

กล่าวได้ว่า การอพยพและการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนฮกจิ่วในยุคบุกเบิกอย่างพารา มีการใช้ความสัมพันธ์ทางสังคมแบบจีนอย่างเหนียวแน่นในการขับเคลื่อนผ่านระบบความสัมพันธ์แบบ “เครือญาติ / เครือญาติเสมือน / ความเป็นเงินฮกจิ่ว” วิถีชีวิตทางสังคมของชาวจีนฮกจิ่วในช่วงเริ่มต้นของการตั้งถิ่นฐานในชุมชนนาบอนนั้น สัมพันธ์กับวิถีชีวิตทางเศรษฐกิจที่ผูกโยงกับการทำสวนยางพารา ดังนั้น ความสัมพันธ์ทางสังคมและเศรษฐกิจของชาวจีนฮกจิ่วจึงยึดโยงแผ่ฝังเป็นส่วนเดียวกันอย่างแยกไม่ออก กล่าวคือ ภายใต้ระบบความสัมพันธ์ทางสังคมและเศรษฐกิจของชาวจีนฮกจิ่วในยุคบุกเบิกอย่างพารา มีการยึดโยงกันด้วย “ความสัมพันธ์เครือญาติ / เครือญาติเสมือน / ความเป็นเงินฮกจิ่ว” ทั้งการเกาะเกี่ยวร้อยรัดความสัมพันธ์กันผ่านระบบครอบครัวและการแต่งงานแบบจีน ความสัมพันธ์ในการผลิตภายใต้ระบบกสิ และการยึดถือในระบบคุณค่าความเป็นเงินผ่านกิจกรรมในศาลเจ้าและสมาคมจีน ซึ่งเป็นวิถีและพลังที่ทำให้ชาวจีนฮกจิ่วใช้เป็นฐานสำคัญในการบุกเบิกพื้นที่ทำสวนยางพารา

ความสัมพันธ์ทางสังคมของชาวจีนฮกจิ่วภายใต้ระบบเศรษฐกิจยางพาราสมัยใหม่ (พ.ศ. 2503 - 2530)

ในต้นทศวรรษ 2500 – 2530 การขยายตัวของอำนาจรัฐและการผลิตพืชพาณิชย์อย่างเข้มข้นได้ขยายตัวสู่พื้นที่ชุมชนนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช บทบาททางเศรษฐกิจของชาวจีนฮกจิ่วที่ผูกสัมพันธ์กับการผลิตยางพารามีความสำคัญขึ้น เมื่อรัฐมีนโยบายส่งเสริมการปลูกยางพาราอย่างเข้มข้น โดยการส่งเสริมการปลูกยางพาราพันธุ์ใหม่แทนพันธุ์พื้นเมืองเดิม พร้อมกับเทคโนโลยีการผลิตยางพาราแบบใหม่ ในห้วงจังหวะนี้รัฐได้ตั้งกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (ก.ส.ย.) ด้วยการออก “พระราชบัญญัติกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง พ.ศ. 2503” เพื่อทำหน้าที่ให้ความรู้ด้านการทำสวนยางพาราแก่เกษตรกรและสงเคราะห์เงินทุนสำหรับการปลูกทดแทนให้แก่ชาวสวนยางพารา โดยการสนับสนุนการปลูก

“ยางพันธุ์ใหม่” แทน “ยางพันธุ์พื้นเมือง” ซึ่งยางพันธุ์ใหม่ให้ผลผลิตน้ำยางพารา มากกว่าพันธุ์พื้นเมืองเดิม และได้แผ่ขยายอำนาจจากส่วนกลางลงสู่พื้นที่นาบอนโดยการตั้ง “องค์การสวนยาง” ด้วยการออก “พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การสวนยาง พ.ศ. 2504” เพื่อดำเนินนโยบายสำคัญในการผลิตและแปรรูปยางพาราอย่างเข้มข้น ส่งผลให้พื้นที่การทำสวนยางพาราในจังหวัดนครศรีธรรมราช ขยายตัวอย่างมาก⁸

จากเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจยางพารานำสู่การดำเนินนโยบายรัฐในการขับเคลื่อนยางพาราเป็นพืชพาณิชย์ ทำให้ชาวจีนฮกจิวแต่ละกลุ่มปรับตัวเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจยางพาราด้วยปัจจัยและเงื่อนไขต่างกัน นำสู่ความเปลี่ยนแปลงใน “ความแตกต่างของสถานะและชนชั้น”⁹ เป็นชาวจีนฮกจิวราย ปานกลาง และจน

ชาวจีนฮกจิวราย เป็นกลุ่มที่สามารถปรับตัวเข้าถึงทรัพยากรที่ดินและเชื่อมต่อกับรัฐผ่านองค์การสวนยาง ทำให้เข้าถึงชุดความรู้ด้านเทคโนโลยีการผลิตและการแปรรูปยางพาราสมัยใหม่ ทำให้ชาวจีนฮกจิวกลุ่มนี้กลายเป็น “ผู้ผูกขาดความรู้เรื่องการผลิตและแปรรูปยางพาราสมัยใหม่” และใช้จังหวะนี้ขยายพื้นที่ปลูกยางพาราอย่างแพร่หลายและสัมพันธ์กับตลาดค้ายางพารานอกชุมชน จึงผันตัวเป็นพ่อค้า

⁸ ระยะเวลาว่าหนึ่งทศวรรษ พื้นที่ปลูกยางพาราในจังหวัดนครศรีธรรมราช มีจำนวนเพิ่มขึ้นเกือบ 60,000 ไร่ จาก พ.ศ. 2509 มีเนื้อที่จำนวน 1,155,852 ไร่ เพิ่มขึ้นเป็น 1,215,377 ไร่ ใน พ.ศ. 2521 See also: Musikkasarn, W. (1980). *Kānsamrūt phūnthī plūk yāngphārā dōi chai khōmūn chāk dāothām* [Exploring rubber plantation areas using satellite data]. *Journal of Rubber*, 1(3), 136 - 142.

⁹ การแบ่งความแตกต่างของสถานะและชนชั้นในที่นี้ยึดอยู่บนข้อมูลการสัมภาษณ์ชาวจีนฮกจิวในพื้นที่ศึกษา ซึ่งประกอบด้วย เจ้าของสวนยางพารา ผู้ประกอบการยางพารา ผู้นำชุมชนแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ การแบ่งกลุ่มชาวจีนฮกจิวราย ปานกลาง และจน จะใช้เกณฑ์การครอบครองเนื้อที่สวนยางพาราแบ่งตามจำนวนไร่เป็นหลัก ศักยภาพในการถือครองพื้นที่สวนยางพาราของกลุ่มชาวจีนฮกจิวราย มีจำนวนมากกว่า 100 ไร่ ขึ้นไป ศักยภาพในการถือครองพื้นที่สวนยางพาราของกลุ่มชาวจีนฮกจิวปานกลาง มีจำนวนประมาณ 10 - 100 ไร่ และศักยภาพในการถือครองพื้นที่สวนยางพาราของกลุ่มชาวจีนฮกจิวจน มีจำนวนประมาณ 0 - 10 ไร่.

ยางพาราในพื้นที่ชุมชนนาบอนเป็นกลุ่มแรก และสะสมทุนจนกลายเป็น “ผู้ประกอบการยางพารารายใหญ่” ในพื้นที่

ขณะที่ชาวจีนฮกจิวปานกลางและจน ซึ่งปรับตัวได้น้อยกว่ากลุ่มแรก เนื่องจากเข้าถึงทรัพยากรที่ดินน้อยกว่าและไม่สามารถเชื่อมต่อกับรัฐและตลาดได้ จึงมีเพียงทรัพยากรที่ดินเป็นฐานสำคัญในการปรับตัว โดยชาวจีนฮกจิวปานกลางได้ปรับตัวเป็น “พ่อค้าคนกลาง / ผู้ประกอบการยางพารารายย่อย” และชาวจีนฮกจิวจน ได้ปรับตัวเป็น “แรงงานการผลิตหรือแรงงานรับจ้างในสวนยางพารา” อาจกล่าวได้ว่า วิถีชีวิตของชาวจีนฮกจิวทุกกลุ่มล้วนสัมพันธ์กันบนฐานการผลิตและการค้ายางพารา ในห้วงเวลานี้ทำให้ชาวจีนฮกจิวแต่ละกลุ่มมีการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ทางสังคมแตกต่างกัน

ความสัมพันธ์ทางสังคมของชาวจีนฮกจิวในห้วงเวลานี้มีการแปรเปลี่ยนไปจากยุคบุกเบิกยางพารา เนื่องด้วยวิถีชีวิตของชาวจีนฮกจิวสัมพันธ์กันบนฐานการผลิตและการค้ายางพาราภายใต้ระบบเศรษฐกิจทุนนิยม ดังนั้นการจัดความสัมพันธ์ทางสังคมและเศรษฐกิจของชาวจีนฮกจิวจึงแยกส่วนออกจากกัน ไม่แนบแน่นแฟ้งเหมือนดังยุคบุกเบิกยางพารา

ในช่วงต้นทศวรรษ 2500 ชาวจีนฮกจิวรายยังคงมีความสัมพันธ์กับชาวจีนฮกจิวกลุ่มต่าง ๆ เนื่องจากชาวจีนฮกจิวปานกลางและจนเป็นฐานสำคัญที่ชาวจีนฮกจิวรายกระตุ้นให้ขับเคลื่อนการผลิตและแปรรูปยางพาราจำหน่ายยังโรงงานแปรรูปยางพาราของตน ต่อมาในช่วงทศวรรษ 2520 เป็นต้นมา ชาวจีนฮกจิวรายรับเทคโนโลยีการผลิตและสัมพันธ์กับตลาดที่กว้างไกล ได้ขยายกำลังการผลิตและแปรรูปยางพาราและระดมทุนเพื่อจดทะเบียนเป็นห้างหุ้นส่วนและบริษัทจำกัด ทำให้ชาวจีนฮกจิวรายต้องการผลผลิตยางพารามากขึ้น ดังนั้นจึงไม่ได้สัมพันธ์เฉพาะชาวจีนฮกจิวด้วยกันอย่างเดียว หากแต่ต้องสัมพันธ์กับผู้คนภายนอกชุมชนที่จะเป็นฐานในการนำผลผลิตยางพารามาแปรรูปในกิจการยางพาราของตนมากขึ้น ทำให้ความสัมพันธ์ทางสังคมในระบบ “ความสัมพันธ์แบบเครือญาติ / เครือญาติเสมือน / ความเป็นจีนฮกจิว” แบบเดิมที่เคยมีมาค่อย ๆ ลดลง แปรเปลี่ยนเป็น “ความสัมพันธ์เชิงพาณิชย์” ที่พึงพิงกับระบบเศรษฐกิจยางพาราสมัยใหม่ที่เข้มข้นมากขึ้น และ “เครือข่ายทางเศรษฐกิจ” ที่กว้างขวางขึ้น

ขณะที่ชาวจีนฮกจิ่วปานกลางที่เป็นพ่อค้าคนกลางยังคงใช้ฐาน “ความสัมพันธ์แบบเครือญาติ / เครือญาติเสมือน / ความเป็นจีนฮกจิ่ว” ที่เคยค้าขายทางพารากับชาวจีนฮกจิ่วรายมาตั้งแต่ยุคเริ่มต้นในการเชื่อมสัมพันธ์ทางการค้าอยู่บ้าง เช่น การใช้ระบบเครดิต / การขายฝาก / การขายล่วงหน้า แต่ก็อยู่บนเงื่อนไขบน “ความสัมพันธ์เชิงพาณิชย์” ขณะที่ความสัมพันธ์ของชาวจีนฮกจิ่วปานกลางด้วยกันทั้งระหว่างพ่อค้าคนกลางกับเจ้าของสวนยางพารานั้น “ความสัมพันธ์แบบเครือญาติ / เครือญาติเสมือน / ความเป็นจีนฮกจิ่ว” ยังคงมีความหมายในด้าน “การไว้น้ำใจกัน” ในการซื้อขายผลผลิตยางพาราต่อกัน แต่ก็ไม่ได้แนบแน่นดังเดิม ตัวอย่างการใช้ความสัมพันธ์ดังกล่าวระหว่างพ่อค้ายางพารากับเจ้าของสวนยางพารา เห็นได้จากกรณี เจ้าแก้วสวนยางพาราขายหนึ่งขายผลผลิตยางพาราให้กับพ่อค้าคนกลางรายหนึ่งมาโดยตลอด แม้ว่าต่อมารุ่นลูกจะรับช่วงกิจการต่อ ก็ยังคงใช้ความสัมพันธ์ดังกล่าวในการเป็นคู่ค้าต่อเนื่องมานานหลายทศวรรษ (Interview Thawornwongsa 15 June 2015)

สำหรับชาวจีนฮกจิ่วจน ในฐานะที่เป็นแรงงานการผลิตในสวนยางพาราหรือแรงงานรับจ้างในโรงงานแปรรูปยางพาราของชาวจีนฮกจิ่วราย ซึ่งเคยสัมพันธ์กันในลักษณะการเป็นแรงงานที่มี “ความสัมพันธ์แบบแลกเปลี่ยนต่างตอบแทน” โดยในยุคบุกเบิกยางพาราชาวจีนฮกจิ่วรายจะเป็นผู้ประกอบการที่อยู่อาศัยและอาหารแก่ชาวจีนฮกจิ่วจน เพื่อแลกกับแรงงานในการทำสวนยางพารา แปรเปลี่ยนไปเป็นความสัมพันธ์ที่มีการใช้เงินตราในการว่าจ้าง มีลักษณะเป็น “นายจ้าง - ลูกจ้าง” มากขึ้น

ขณะที่ความสัมพันธ์ในวิถีการผลิตของ “ระบบกงสี” ที่มีการ “แชร์ทรัพยากรที่ดินและการผลิตในครัวเรือน” โดยการร่วมแรงอย่างแข็งขันในการหักล้างทางฟงพื้นที่เพื่อทำสวนยางพารา ที่เป็นรากฐานสำคัญในการหนุนนำให้ชาวจีนฮกจิ่วสามารถใช้เป็นฐานในการตั้งถิ่นฐานและบุกเบิกสวนยางพาราในช่วงเริ่มต้นนั้นแปรเปลี่ยนไปเนื่องจากชาวจีนฮกจิ่วรายได้ปรับตัวเป็นนักธุรกิจยางพาราที่มีกำลังการผลิตขนาดใหญ่ และสัมพันธ์กับตลาดยางพาราอย่างกว้างไกล ภายใต้ระบบเศรษฐกิจยางพาราสมัยใหม่ที่มีการแข่งขันอย่างเข้มข้นนี้ทำให้ชาวจีนฮกจิ่วรายยังคงใช้ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครัวเรือนผ่านระบบกงสีเป็นฐานสำคัญของกำลังการผลิต และการรวมกำลังการผลิตอย่างเหนียวแน่นในระบบกงสีก่อให้เกิดความเข้มแข็งในการแข่งขันทาง

เศรษฐกิจ ทว่ารูปแบบความสัมพันธ์ในระบบกงสีได้ค่อย ๆ แปรเปลี่ยนรูปแบบจากเดิมที่สมาชิกในครอบครัวทุกคนลงแรงเท่ากัน และมีผู้เป็นพ่อซึ่งเป็นผู้นำกงสีเป็นผู้จัดสรรผลประโยชน์ให้แก่สมาชิกของกงสี เปลี่ยนเป็นการมีหุ้นส่วนในนาม “บริษัท” หรือกิจการของกลุ่มตน และมีค่าตอบแทนให้สมาชิกในกงสี ซึ่งสอดคล้องกับระบบการผลิตแบบสมัยใหม่ที่มุ่งเน้นกำลังการผลิตและรายได้เข้าสู่ธุรกิจของกลุ่มตน (Interview Panpipat 26 December 2017)

ส่วนความสัมพันธ์ของชาวจีนฮกจิ่วปานกลางและจนในวิถีการผลิตของ “ระบบกงสี” นั้น ค่อย ๆ แปรเปลี่ยนไป เนื่องจากเมื่อครั้งชาวจีนกลุ่มนี้อพยพเข้ามาตั้งชุมชนนาบอน ความสัมพันธ์ภายใต้ระบบกงสีเป็นหัวใจสำคัญในการบุกเบิกพื้นที่ทำสวนยางพารา แต่เมื่อระยะเวลาเปลี่ยนผ่านไป สมาชิกในครอบครัวของแต่ละกงสีเริ่มแต่งงานออกเรือน และต้องการแยกครอบครัวเป็นอิสระ ดังนั้นจึงทำให้ระบบกงสีที่เคยเป็นฐานการผลิตร่วมกันแบบเดิมค่อย ๆ จางหายไป

สำหรับการขับเคลื่อนบทบาททางสังคมวัฒนธรรมของชาวจีนฮกจิ่วนั้น ในช่วงต้นทศวรรษ 2500 “ระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติ / เครือญาติเสมือน / ความเป็นจีนฮกจิ่ว” มีความเข้มข้นอย่างมากสำหรับปฏิบัติการของชาวจีนฮกจิ่วในกลุ่มคนที่อพยพเข้ามาในชุมชนนาบอนในระลอกแรก ๆ เนื่องจากคนกลุ่มนี้มีสำนึกความเป็นจีนสูงมาก และเริ่มตั้งตัวทางเศรษฐกิจได้ จึงทำให้ชาวจีนฮกจิ่วรวยก้าวหน้าขึ้นมาเป็นแกนนำในการขับเคลื่อนกิจกรรมทางสังคมวัฒนธรรม โดยการเชื่อมต่อกับรัฐบาลไทยและรัฐบาลจีน

ขณะที่ชาวจีนฮกจิ่วในรุ่นลูกหรือรุ่นเจนเนอเรชันถัดมา ชีวิตทางเศรษฐกิจเริ่มสัมพันธ์กับระบบเศรษฐกิจยางพารามากขึ้นกว่ารุ่นพ่อ และกลุ่มคนเหล่านี้เกิดในแผ่นดินไทย ทำให้มีการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์เป็นคนไทย พร้อมกับการได้รับสิทธิความเป็นพลเมืองไทยโดยสมบูรณ์ ทำให้การผนึกกำลังหรือการรับความช่วยเหลือทางสังคมแบบเดิมอาจไม่จำเป็น ดังนั้นความเข้มข้นของการรวมกลุ่มทางสังคมจึงลดลงกว่าเดิม การขับเคลื่อนกิจกรรมทางสังคมส่วนใหญ่จึงเป็นเพียงชาวจีนฮกจิ่วปานกลางที่ยังคงมีสำนึกความเป็นจีน และวิถีชีวิตไม่ได้ผูกโยงกับระบบเศรษฐกิจยางพาราที่ต้องสัมพันธ์กับตลาดหรือผู้คนภายนอกอย่างเข้มข้น กรณีนี้เช่น นายอู๋จิว แซ่ฝาง ซึ่งเป็นชาวจีนฮกจิ่วอพยพรุ่นบุกเบิก สามารถครอบครองทรัพยากรที่ดิน

ได้มากและตั้งตัวทางเศรษฐกิจได้เร็ว เป็นผู้นำในการก่อตั้งองค์กรทางสังคมวัฒนธรรม ดำรงตำแหน่งนายกสมาคมจุฬารุ่นคนแรก และขับเคลื่อนงานสาธารณกุศลต่าง ๆ ครั้น มาสู่รุ่นลูกคือ นายยศ พันธุ์พิพัฒน์ ซึ่งเป็นผู้นำด้านการผลิตและแปรรูปยางพารารายแรกของชุมชนนาบอน ได้สัมพันธวิธีเทคโนโลยีการผลิตและการแปรรูปยางพาราจากรัฐ พร้อมกับการเข้าถึงช่องทางตลาดยางพาราอย่างกว้างไกล มีบทบาทในกิจกรรมทางสังคมลดน้อยลงกว่ารุ่นพ่อ การช่วยเหลือกิจกรรมทางสังคมเปลี่ยนรูปแบบจากการอุทิศตนเพื่อสังคมแบบรุ่นพ่อเป็นการให้เงินสนับสนุนในกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคม เช่น การบริจาคเงินและที่ดินสร้างโรงพยาบาล เป็นต้น (Interview Watcharawijit 2 April 2018)

กล่าวได้ว่า การที่ยางพารากลายเป็นพืชพาณิชย์สำคัญตามอุปสงค์ของตลาดโลก และอยู่ภายใต้กลไกเงื่อนไขของระบบเศรษฐกิจแบบตลาดเสรี จึงก่อให้เกิดการพัฒนาการผลิตและแปรรูปยางพาราแบบสมัยใหม่ พร้อมกับการขยายตัวในการปลูกยางพันธุ์ใหม่อย่างกว้างขวาง ผ่านชุดความรู้จากรัฐและตลาด โดยชาวจีนฮกจิวกุ่มนต่าง ๆ ได้ปรับตัวสัมพันธ์เชื่อมต่อกับรัฐและตลาดด้วยเหตุปัจจัยเงื่อนไขที่ต่างกัน นำสู่การเลื่อนสถานะและชนชั้นของชาวจีนฮกจิวกุ่มนเป็น “รวย ปานกลาง และจน” เมื่อชาวจีนฮกจิวกุ่มนแต่ละกลุ่มปรับตัวเข้าสู่ระบบการผลิตยางพาราสมัยใหม่อย่างเข้มข้น ทำให้ “ระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติ / เครือญาติเสมือน / ความเป็นจีนฮกจิวกุ่มน” ตามความสัมพันธ์ทางสังคมที่ผูกสัมพันธ์ทางสังคมและเศรษฐกิจไว้ด้วยกัน ได้ลดน้อยลงจากเดิม กลายเป็นความสัมพันธ์ทางสังคมได้ปรับเปลี่ยนเพื่อสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

โดยระบบความสัมพันธ์ทางสังคมแบบจีนที่เรียกว่า “ระบบกงสี” ครั้งหนึ่งได้ผูกโยงครอบครัวจีนแต่ละกงสีเกี่ยวข้องกับการบุกเบิกยางพาราและการทำสวนยางพารา นำสู่ความเปลี่ยนแปลงโดยระบบกงสีของชาวจีน ฮกจิวยุคได้ปรับเปลี่ยนเป็นระบบบริษัทตามแบบตะวันตก ซึ่งเป็นการฉีกกำลังผลานของสมาชิกในครอบครัวเพื่อบริหารกิจการยางพาราของกลุ่มธุรกิจตน ขณะที่ระบบกงสีของชาวจีนฮกจิวยุคปานกลางได้สูญสลายไป เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นทำให้ชาวจีนฮกจิวกุ่มนต้องปรับตัวสัมพันธ์กับความต้องการทำสวนยางพาราเป็นของตนเอง จึงขอแยกตนเองออกจากกงสีครอบครัว เพื่อเริ่มต้นชีวิตด้วยความเป็นอิสระมากขึ้น

ความสัมพันธ์ทางสังคมของชาวจีนฮกจิวท่ามกลางการแข่งขัน ในการผลิตและการค้ายางพาราอย่างเข้มข้น (พ.ศ. 2530 - ปัจจุบัน)

ในทศวรรษ 2530 ถึงปัจจุบัน¹⁰ นวัตกรรมการผลิตและการแปรรูปยางพาราแบบสมัยใหม่มีความหลากหลายขึ้น อุปสงค์น้ำยางข้นในตลาดโลกก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิตและแปรรูปยางพาราในชุมชนนาบอน โดยตลาดยางพาราท้องถิ่นนำโดยชาวจีนฮกจิวที่เป็นนายทุนยางพารา พ่อค้าคนกลาง ได้ปรับตัวรับความเปลี่ยนแปลงและกระตุ้นให้เกิดการขยายตัวและแข่งขันในการซื้อขาย “น้ำยางพารา” แทน “ยางแผ่นดิบ” ในตลาดท้องถิ่น ในห้วงเวลานี้จึงเกิดการแข่งขันอย่างเข้มข้น และเปิดโอกาสให้ชาวจีนฮกจิวหลากหลายกลุ่มปรับตัวรับความเปลี่ยนแปลง อาทิ ชาวจีนฮกจิวปานกลางและจนผันตัวเป็นพ่อค้าคนกลางรับซื้อน้ำยางพารา ฯลฯ และชาวจีนฮกจิวแต่ละกลุ่มมีโอกาสดำเนินทางเลือกทางเศรษฐกิจที่หลากหลายขึ้น

ในห้วงเวลานี้ชาวจีนฮกจิวรายได้พัฒนาทักษะความชำนาญและเข้าถึงช่องทางการตลาดอย่างกว้างไกล ทำให้โรงงานยางพาราของชาวจีนฮกจิวรายได้พัฒนาเทคโนโลยีการผลิตและแปรรูปยางพาราจากน้ำยางสดเป็นผลิตภัณฑ์ยางประเภทต่าง ๆ ได้แก่ ยางแผ่นรมควัน ยางแท่ง และน้ำยางข้น และมีการขยายกิจการยางพาราโดยการระดมทุนเปิดบริษัทส่งออกยางพาราแทนการส่งสินค้าผ่านยังบริษัทนายหน้า ดังกรณีบริษัทมิตรไทยนครได้ร่วมหุ้นกับบริษัทไทยสรรพรับเบอร์ เมื่อ พ.ศ. 2530 (Interview Panpipat 26 December 2017) และพัฒนาศักยภาพความ

¹⁰ ในต้นทศวรรษ 2530 โรคเอดส์ได้แพร่ระบาดทั่วโลก วงการวิทยาศาสตร์และการแพทย์จึงได้พัฒนาวัคซีนป้องกันโรคเอดส์อย่างอ่อนแอเพื่อป้องกันโรคเอดส์ที่เกิดขึ้น ส่งผลให้วงการอุตสาหกรรมยางพาราระดับโลกมีการปรับตัวคิดค้นเทคโนโลยีการผลิตยางอย่างอ่อนแอเพื่อควมมีประสิทธิภาพ และตอบรับความต้องการแก้ไขปัญหาที่ระบาดทั่วโลก โดยน้ำยางข้น (Concentrated latex) กลายเป็นวัตถุดิบหลักในการผลิตยางอย่างอ่อนแอ ทำให้ความต้องการน้ำยางข้นในตลาดโลกเพื่อป้อนสู่กระบวนการผลิตยางอย่างอ่อนแอเพิ่มสูงขึ้น.

พร้อมในการติดต่อส่งออกไปยังตลาดต่างประเทศโดยตรง แสดงให้เห็นถึงการเชื่อมต่อกับผู้ค้ายางพาราระดับประเทศและระดับโลก ทำให้กำลังการผลิตของโรงงานยางพาราในชุมชนนาบอนมีขนาดใหญ่ขึ้น และกลายเป็นพื้นที่เขตอุตสาหกรรมสำคัญแห่งหนึ่งในการผลิตและแปรรูปยางพาราของจังหวัดนครศรีธรรมราช

กำลังการผลิตและการขยายตัวในกิจการยางพาราของชาวจีนฮกจิรวัยที่มีมากขึ้น และก้าวสู่ความเป็นบริษัทคู่ค้าสำคัญของบริษัทยักษ์ใหญ่ระดับโลก เช่น บริษัทหมิลิน บริษัทบริดิสโตน เป็นต้น ทำให้ชาวจีนฮกจิรวัยไม่ได้สัมพันธ์เพียงการรับซื้อผลผลิตภายในชุมชนนาบอนจากชาวจีนฮกจิรวัยเพียงอย่างเดียวอีกต่อไป หากแต่มีทางเลือกในการซื้อขายยางพาราจากหลายแหล่ง และไม่จำเพาะความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์จีนฮกจิรวัยเพียงอย่างเดียว ทำให้ “ระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติ / เครือญาติเสมือน / ความเป็นจีนฮกจิรวัย” ค่อย ๆ พრაเลือนลง และสัมพันธ์กับพ่อค้าชาวจีนฮกจิรวัยปานกลางด้วยลักษณะ “ความสัมพันธ์เชิงพาณิชย์”

ชาวจีนฮกจิรวัยยังได้สัมพันธ์กับกลุ่มพ่อค้าและนักธุรกิจที่หลากหลายขึ้น ก่อเกิดเป็น “เครือข่ายทางเศรษฐกิจ” ทั้งระดับประเทศและระดับภูมิภาค โดยมีบทบาทในการเป็นสมาชิกองค์กรต่าง ๆ ได้แก่ สมาคมยางพาราไทย สมาคมน้ำยางข้นไทย หอการค้าจังหวัดนครศรีธรรมราช และสภาอุตสาหกรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นต้น

ในห้วงระยะเวลาตั้งแต่ พ.ศ. 2530 - ปัจจุบัน ความหลากหลายในการผลิตยางพารามีความเข้มข้น ทำให้ชาวจีนฮกจิรวัยปานกลางและจนมีโอกาสด้านทางเลือกที่หลากหลายในการปรับตัวเข้าสู่กระบวนการผลิตและการค้ายางพารามากขึ้น โดยชาวจีนฮกจิรวัยปานกลางที่เป็นพ่อค้าคนกลางได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตและการค้ายางพาราไปสู่รูปแบบการรับซื้อ “ยางแผ่นดิบ” เป็น “น้ำยางสด” ขณะที่ชาวจีนฮกจิรวัยจนสามารถปรับตัวจากการเป็น “แรงงานการผลิตและแรงงานทั่วไป” เป็น “เจ้าของสวนยางพารา” และ “พ่อค้าน้ำยางสด” ซึ่งการปรับตัวของชาวจีนฮกจิรวัยดังกล่าวเกิดจากความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจยางพารา

ภายใต้ระบบเศรษฐกิจยางพาราที่เข้มข้นนี้ ชาวจีนฮกจิรวัยได้จัดความสัมพันธ์กันภายใต้ “เครือข่ายทางเศรษฐกิจลักษณะใหม่” โดยแบ่งเป็น การสร้างเครือข่าย

แนวระนาบระหว่างผู้ประกอบการด้วยกัน การสร้างเครือข่ายสัมพันธ์กับกลไกอำนาจรัฐทั้งในระดับท้องถิ่น / ท้องที่ และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง และการสร้างเครือข่ายในระดับสังคมที่สัมพันธ์กันผ่านเครื่องมือสื่อสารต่าง ๆ

การสร้างเครือข่ายแนวระนาบระหว่างผู้ประกอบการด้วยกัน เป็นการสร้างเครือข่ายที่ต่างฝ่ายต่างมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันด้วยความเสมอภาคทางการค้า โดยพ่อค้ายางพาราชาวจีนฮกจิ๋วได้สร้างเครือข่ายแนวระนาบอันเอื้อประโยชน์ต่อการดำเนินกิจการยางพาราของกลุ่มตน ดังเช่นกรณีเครือข่ายพ่อค้ายางพาราของชาวจีนฮกจิ๋วรายเห็นได้จากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกสมาคมยางพาราไทยและสมาคมน้ำยางข้นของกลุ่มธุรกิจบริษัทมิตรไทย ทองไทย และศรีเจริญ¹¹ เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการดำเนินธุรกิจยางพารา ส่วนกรณีเครือข่ายพ่อค้ายางพาราที่เป็นชาวจีนฮกจิ๋วปานกลาง เห็นได้จากการเป็นเครือข่ายใน “ระบบการซื้อขายล่วงหน้าและการขายฝาก” ในกิจการยางแผ่นดิบ โดยมีการตกลงช่วยเหลือในการซื้อขายยางพาราล่วงหน้าและการขายฝากต่อกัน¹²

การสร้างเครือข่ายสัมพันธ์กับกลไกอำนาจรัฐทั้งในระดับท้องถิ่น / ท้องที่ และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ชาวจีนฮกจิ๋วจำนวนหนึ่งได้สร้างเครือข่ายเชื่อมสัมพันธ์กับรัฐระดับต่าง ๆ เพื่อเอื้อต่อการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจยางพารา โดยชาวจีนฮกจิ๋วที่ได้สร้างเครือข่ายสัมพันธ์กับรัฐแบ่งออกเป็นสองกลุ่ม ได้แก่ พ่อค้าชาวจีนฮกจิ๋วที่ดำเนินกิจการยางพารา และกลุ่มเกษตรกรทำสวนยางพารานาบอน

ชาวจีนฮกจิ๋วที่เป็นพ่อค้ายางพาราได้สร้างเครือข่ายเชื่อมสัมพันธ์กับรัฐ โดยการติดต่อขอรับการรับจ้างรวมควั่นยางพาราให้กับหน่วยงานรัฐ เช่น บริษัท เอ.ที.เอส. รับเบอร์ จำกัด ได้เชื่อมสัมพันธ์กับสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง ในการรับจ้างแปรรูปยางพาราตามนโยบายของรัฐบาล ขณะที่กลุ่มเกษตรกรทำสวนยางพารานาบอน¹³ เป็นการรวมกลุ่มของเกษตรกร / เจ้าของสวนยางพาราชาวจีน

¹¹ กลุ่มธุรกิจบริษัทมิตรไทย ทองไทย และศรีเจริญ เป็นบริษัทยางพาราที่ดำเนินกิจการยางพาราในชุมชนนาบอนมาตั้งแต่ต้นทศวรรษ 2500.

¹² การซื้อขายล่วงหน้าเป็นระบบที่พ่อค้ายางพารามีการซื้อขายยางพาราล่วงหน้า โดยการจ่ายเงินก่อนแล้วส่งมอบยางพาราทีหลัง ส่วนการขายฝากเป็นระบบที่พ่อค้ายางพาราจะนำยางพาราไปขายฝากยังโรงงานยางพาราก่อน แล้วค่อยคิดเงินเมื่อครบกำหนดการขายฝากยางพาราไว้.

¹³ กลุ่มเกษตรกรทำสวนยางพารานาบอน ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2535 จากการรวมกลุ่มของเกษตรกรและเจ้าของสวนยางพาราชาวจีนฮกจิ๋ว ในอำเภอนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช.

ฮกจิ๋ว ได้เชื่อมสัมพันธ์กับกลไกอำนาจรัฐระดับต่าง ๆ นายสว่าง ตันติพิสิทธิ์ ผู้ริเริ่มก่อตั้งกลุ่มและเป็นประธานกลุ่มเกษตรกรทำสวนยางพารานาบอนคนแรก เป็นผู้มียุทธศาสตร์สำคัญในการเชื่อมต่อสัมพันธ์กับหน่วยงานรัฐระดับต่าง ๆ ทั้งหน่วยงานระดับท้องถิ่น / ท้องที่ เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับยางพารา เช่น สถาบันวิจัยยาง กรมส่งเสริมการเกษตร เป็นต้น โดยการติดต่อประสานงานและการขอขบประมาณในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรฯ นอกจากนี้ กลุ่มเกษตรกรทำสวนยางพารานาบอนยังได้ขับเคลื่อนจนเกิด “ตลาดกลางยางพารานครศรีธรรมราช” ขึ้น ที่ตำบลจันดี อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ส่งผลให้กลุ่มเกษตรกรทำสวนยางพารานาบอนสามารถนำยางพาราที่แปรรูปเองภายในโรงงานของกลุ่มไปจำหน่ายยังตลาดแห่งนี้ด้วยราคายุติธรรม (Interview Tantipisit 16 June 2015)

การสร้างเครือข่ายในระดับสังคมที่สัมพันธ์กันผ่านเครื่องมือสื่อสารต่าง ๆ ชาวเงินฮกจิ๋วที่เป็นพ่อค้ายางพารา ทั้งพ่อค้ายางแผ่นดิบและพ่อค้าน้ำยางสด ได้สร้างเครือข่ายแบบไม่เป็นทางการของพ่อค้ายางพาราด้วยเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ผ่านโทรศัพท์มือถือและแอปพลิเคชันไลน์ (Line) ติดต่อกัน ซึ่งเป็นการใช้เทคโนโลยีสื่อสารเพื่อความเร็วในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและส่งต่อข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับยางพาราระหว่างกัน เนื่องจากราคายางพารามีการแปรผันขึ้นลงตลอดเวลา จึงต้องเช็คราคายางพาราแต่ละวัน

การสร้างเครือข่ายระดับต่าง ๆ ของชาวเงินฮกจิ๋ว เป็นรูปแบบการสร้างเครือข่ายทางเศรษฐกิจที่เอื้อประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับชาวเงินฮกจิ๋ว ทั้งบริษัทยางพารา พ่อค้าคนกลาง และเจ้าของสวนยางพารา / เกษตรกร โดยเครือข่ายทางเศรษฐกิจดังกล่าวทำให้ชาวเงินฮกจิ๋วมีบทบาทในการต่อรองกันทางเศรษฐกิจ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า “ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจเชิงพาณิชย์” มีบทบาทสำคัญต่อวิถีการผลิตและการค้ายางพาราของชาวเงินฮกจิ๋วทุกระดับ

การที่วิถีชีวิตของชาวเงินฮกจิ๋วอยู่ภายใต้ระบบเศรษฐกิจยางพาราสมัยใหม่ที่เข้มข้น ทำให้ชีวิตทางเศรษฐกิจและชีวิตทางสังคมแยกส่วนออกจากกัน ความสัมพันธ์ภายใต้ระบบ “ความสัมพันธ์แบบเครือญาติ / เครือญาติเสมือน / ความเป็นเงิน

ฮกจิว” ได้แพร่เลื่อนไป ชาวจีนฮกจิวแต่ละกลุ่มสัมพันธ์กันในลักษณะ “ความสัมพันธ์เชิงพาณิชย์” เป็นหลัก ขณะที่การมีส่วนร่วมในมิติด้านสังคมวัฒนธรรมเป็นปฏิบัติการเชิงสัญลักษณ์เพื่อแสดงให้เห็นว่าสำนึก “ความเป็นจีนฮกจิว” ยังคงอยู่

สำหรับบทบาททางสังคมวัฒนธรรมของชาวจีนฮกจิวที่มีการอ้างไว้ตาม “ระบบคุณค่าและความเป็นจีน” โดยการดำเนินกิจกรรมทางสังคมวัฒนธรรมขับเคลื่อนผ่าน “สมาคมฟูโจวแห่งประเทศไทย”¹⁴ (Fuzhou Association of Thailand) เป็นหลัก โดยมีนายอุดม วัชรวิจิตร “ชาวจีนฮกจิวผู้อาวุโส” ประธานสมาคมฟูโจวแห่งประเทศไทย สาขานาบอน เป็นผู้มียุทธศาสตร์สำคัญในการผลักดันและขับเคลื่อนกิจกรรมทางสังคมวัฒนธรรมต่าง ๆ ทั้งการเชื่อมต่อกับรัฐบาลไทยและรัฐบาลจีน

การดำเนินกิจกรรมของสมาคมฟูโจวแห่งประเทศไทย แบ่งออกเป็นสองลักษณะคือ การจัดกิจกรรมทางสังคมวัฒนธรรมในระดับท้องถิ่น และการจัดกิจกรรมทางสังคมวัฒนธรรมในระดับนานาชาติ สำหรับการจัดกิจกรรมทางสังคมวัฒนธรรมในระดับท้องถิ่นนั้น ขับเคลื่อนผ่านสมาคมฟูโจวแห่งประเทศไทย สาขาต่าง ๆ ทั่วประเทศ โดยเป็นองค์กรสาธารณกุศลจัดกิจกรรมต่าง ๆ ด้านสังคมวัฒนธรรม สำหรับการจัดกิจกรรมทางสังคมวัฒนธรรมของสมาคมฟูโจวแห่งประเทศไทยในระดับนานาชาตินั้น สมาคมฟูโจวแห่งประเทศไทย สาขานาบอน ได้จัดกิจกรรมเยือนสมาคมกุเถียน ประเทศมาเลเซีย เป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561 ในโอกาสสถาปนาความสัมพันธ์การเป็น “ดินแดนบ้านพี่เมืองน้อง”¹⁵ โดยมีชาวจีนฮกจิวทั่วประเทศร่วมเดินทางไปเยือนเมืองซีเตี๋ยวัน รัฐเประ ประเทศมาเลเซีย ซึ่งเป็นดินแดนที่บรรพบุรุษชาวจีนฮกจิวเข้าไปตั้งถิ่นฐานก่อนเดินทางมาบุกเบิกทางพาราในชุมชน นาบอน และการเป็นสมาชิก “สมาพันธ์ฟูโจวโลก” ตั้งแต่ พ.ศ. 2534 โดยมี

¹⁴ สมาคมฟูโจวแห่งประเทศไทย มีสำนักงานใหญ่อยู่ที่กรุงเทพฯ ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2534 ส่วนสมาคมฟูโจวแห่งประเทศไทย สาขา นาบอน ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2535 โดยนายอุดม วัชรวิจิตร เป็นคนแรกที่ได้รับเลือกตั้งเป็นประธานสมาคมฟูโจวแห่งประเทศไทย สาขานาบอน และดำรงตำแหน่งมาจนถึงปัจจุบัน.

¹⁵ กิจกรรมครั้งนี้ผู้วิจัยมีโอกาสร่วมการสังเกตแบบมีส่วนร่วมจากกิจกรรมดังกล่าว.

การเข้าร่วมกิจกรรมของสมาพันธ์ฟูโจวโลกที่จัดขึ้นทุก 2 ปี และนายกสมาคมฟูโจวแห่งประเทศไทย ดำรงตำแหน่งรองประธานสมาพันธ์ฟูโจวโลก

กล่าวได้ว่า กิจกรรมทางสังคมวัฒนธรรมของ “สมาคมฟูโจวแห่งประเทศไทย” แสดงให้เห็นสำนึก “ความเป็นจีนฮกจิ่ว” ขับเคลื่อนผ่านการจัดกิจกรรมทางสังคมวัฒนธรรมในระดับท้องถิ่น ที่ยึดโยงชาวจีนฮกจิ่วระดับประเทศไว้เป็นหนึ่งเดียวกันภายใต้เป้าหมาย “วัฒนธรรมจีน” และการจัดกิจกรรมทางสังคมวัฒนธรรมในระดับนานาชาติ ที่ยึดโยงชาวจีนฮกจิ่วกับ “ความเป็นฮกจิ่วนานาชาติ” การเกิดขึ้นของสมาคมแห่งนี้ได้ตอบสนองปฏิบัติการทางสังคมวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับชาวจีนโพ้นทะเลและจีนแผ่นดินใหญ่ที่กว้างไกลขึ้น ก่อเกิดเป็นการสร้าง “สำนึกความเป็นจีน” ที่ชาวจีนฮกจิ่วได้เชื่อมโยงสัมพันธ์กับเครือข่ายความเป็นจีนระดับโลก

อนึ่ง การที่รัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนมีการขับเคลื่อนนโยบายแบบอำนาจละมุน (soft power) ผ่านชุมชนจีนโพ้นทะเลทั่วโลก นำมาสู่ “นโยบายสถาปนาบ้านพี่เมืองน้อง” ระหว่างชาวจีนแผ่นดินใหญ่กับชุมชนจีนโพ้นทะเลเพื่อตอบสนองการลงทุนทางเศรษฐกิจระหว่างกันในอนาคต ทำให้ผู้นำรัฐบาลท้องถิ่นจากเมืองก๊วยกวาง เขตปกครองตนเองกวางสี สาธารณรัฐประชาชนจีน นำคณะศึกษาดูงานอุตสาหกรรมยางพาราเดินทางมาเยือนชุมชนจีนฮกจิ่ว อำเภอนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งถูกยกย่องเป็นแผ่นดินต้นกำเนิดของ “บิดาการยางแห่งประเทศไทย” (Limlertwathee 2016) เพื่อเป็นการกระชับสัมพันธ์การค้าของสองชาติให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น พร้อมเยี่ยมชมการดำเนินงานของโรงงานยางพาราครบวงจรของบริษัทต่าง ๆ ได้แก่ บริษัททองไทยรับเบอร์ บริษัทศรีเจริญรับเบอร์ บริษัทนาบอนรับเบอร์ และบริษัทเอทีเอส เป็นต้น ซึ่งเป็นบริษัทยางพาราของชาวจีนฮกจิ่วราย โดยบริษัทยางพาราชาวจีนฮกจิ่วดังกล่าวและหน่วยงานระดับท้องถิ่นของอำเภอนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช ให้การต้อนรับ (Limlertwathee 2016) จากกรณีดังกล่าวแสดงให้เห็นการขับเคลื่อนบทบาทของกลุ่มชาวจีนฮกจิ่วรายในชุมชนนาบอนในการเป็นตัวแทนชาวจีนฮกจิ่วเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชาวจีนโพ้นทะเลและรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีน อันมีผลต่อการกระชับความสัมพันธ์ในมิติเศรษฐกิจและการลงทุนกับรัฐบาลจีนแผ่นดินใหญ่ในอนาคต โดยการเชื่อมโยงกับการเปิดรับความสัมพันธ์ทางการค้าและการลงทุนกับจีนแผ่นดินใหญ่ท่ามกลางบริบททุนนิยมจีนที่แผ่ขยายมายังชุมชนจีนโพ้นทะเลทั่วโลก

ด้วยเหตุนี้แม้ว่าพลังทางวัฒนธรรมของความเป็นจีนของชาวจีนฮกจิ๋ว โดยเฉพาะความสัมพันธ์ทางสังคมภายใต้ “ระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติ / เครือญาติเสมือน / ความเป็นจีนฮกจิ๋ว” จะแปรเปลี่ยนรูปแบบไปเป็น “ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ” ภายใต้ระบบการผลิตและการค้าอย่างพาราที่เข้มข้นขึ้น ทว่า การขับเคลื่อนความสัมพันธ์ผ่านองค์กรทางสังคมวัฒนธรรมระหว่างชุมชนจีนฮกจิ๋วโพ้นทะเลกับจีนแผ่นดินใหญ่ เป็นการเปิดโอกาสให้พลังทางวัฒนธรรมเชื่อมโยงกับพลังทางเศรษฐกิจในการเจรจาธุรกิจการค้าระหว่างกัน อันเป็นนโยบายสำคัญที่จีนแผ่นดินใหญ่ต้องการขับเคลื่อนเพื่อเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจโลก ปฏิบัติการที่ขับเคลื่อนผ่านองค์กรทางสังคมวัฒนธรรมเพื่อเชื่อมโยงกับมิติเศรษฐกิจนี้ เป็นช่องทางในการเปิดโอกาสให้ชาวจีนฮกจิ๋วโพ้นทะเล โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มชาวจีนฮกจิ๋วรายที่เป็นผู้ประกอบการธุรกิจขนาดใหญ่สามารถสร้างเครือข่ายทางเศรษฐกิจผ่านเครือข่ายทางสังคมวัฒนธรรมในลักษณะดังกล่าว

กล่าวได้ว่า ท่ามกลางการแข่งขันในเศรษฐกิจการค้าอย่างพาราอย่างเข้มข้น ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ส่งผลให้การจัดความสัมพันธ์ทางสังคมและเศรษฐกิจของชาวจีนฮกจิ๋วแปรเปลี่ยนจากเดิม สายใยความสัมพันธ์ทางสังคมแบบเดิมได้พราเลือนลง ผู้คนเกาะเกี่ยวสัมพันธ์กันด้วยอรรถประโยชน์ทางเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม “ระบบคุณค่าและความเป็นจีนฮกจิ๋ว” ได้แปรเปลี่ยนไปสู่ “ความเป็นจีน” และ “ความเป็นนานาชาติ” โดยวางอยู่บนฐานความสัมพันธ์ทางสังคมวัฒนธรรมที่ชาวจีนฮกจิ๋วทุกคนเสมอภาคเท่าเทียมกัน



ภาพที่ 1 สมาคมฟูโจวแห่งประเทศไทย สาขานาบอน แสดงความยินดีกับ
นายหลักชัย กิตติพล ในโอกาสรับตำแหน่งนายกสมาคมฟูโจวแห่งประเทศไทย
และนายกสมาคม양паратไทย เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2548



ภาพที่ 2 สมาชิกสมาคมฟูโจวแห่งประเทศไทย เดินทางไปเยือนสมาคมกุเถียน
ประเทศมาเลเซีย เพื่อเชื่อมสัมพันธ์ชาวจีนฮกจิ๋วในฐานะบ้านพี่เมืองน้อง
เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561



ภาพที่ 3 สมาชิกสมาคมฟูโจวแห่งประเทศไทย สาขานาบอน
เข้าร่วมการประชุมคณะกรรมการสมาคมฟูโจวแห่งประเทศไทย
เมื่อวันที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2562

บทสรุป

ความสัมพันธ์ทางสังคมและเศรษฐกิจของชาวจีนฮกจิ๋วแต่ละกลุ่มปรับเปลี่ยนตามแต่ละช่วงเวลาของการสัมพันธ์กับพืชเศรษฐกิจยางพารา โดยในช่วงแรกเริ่มของการตั้งถิ่นฐานเพื่อบุกเบิกพื้นที่ทำสวนยางพาราในชุมชนนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช (พ.ศ. 2468 - 2503) ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของชาวจีนฮกจิ๋วแฝงฝังกับความสัมพันธ์ทางสังคม ชาวจีนฮกจิ๋วเชื่อมความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคมผ่าน “ระบบความสัมพันธ์แบบจีน” ภายใต้ “ความสัมพันธ์แบบเครือญาติ / เครือญาติเสมือน / ความเป็นจีนฮกจิ๋ว” ขณะที่เมื่อรัฐมีนโยบายในการผลิตพืชพาณิชย์ยางพาราอย่างเข้มข้นภายใต้ระบบเศรษฐกิจยางพาราสมัยใหม่ (พ.ศ. 2503 - 2530) ทำให้ชาวจีนฮกจิ๋วเกิดการปรับเปลี่ยนสถานะและชนชั้นเป็น “ชาวจีนฮกจิ๋วรวย ปานกลาง และจน” ชาวจีนฮกจิ๋วรวยกลายเป็น “ผู้ผูกขาดความรู้การผลิตและการค้ายางพาราสมัยใหม่” และปรับตัวเป็น “ผู้ประกอบการยางพารารายใหญ่” ขณะที่ชาวจีนฮกจิ๋วปานกลางปรับตัวเป็น “พ่อค้าคนกลาง / ผู้ประกอบการยางพารารายย่อย” และชาวจีนฮกจิ๋วจนปรับตัวเป็น “แรงงานในการผลิต / แปรรูปยางพารา” ทำให้ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของชาวจีนฮกจิ๋วปรับเปลี่ยนเป็น “ความสัมพันธ์เชิงพาณิชย์” มากขึ้น และท่ามกลางการแข่งขันในวิถีการผลิตและการค้ายางพาราอย่างเข้มข้น (พ.ศ. 2530 - ปัจจุบัน) วิถีชีวิตของชาวจีนฮกจิ๋วผูกสัมพันธ์กับระบบเศรษฐกิจแบบตลาดอย่างเข้มข้น ส่งผลให้ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของชาวจีนฮกจิ๋วปรับเปลี่ยนเป็น “ความสัมพันธ์เชิงพาณิชย์” อย่างเข้มข้น และเกิดการสร้าง “เครือข่ายทางเศรษฐกิจลักษณะใหม่” ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น ทำให้ชีวิตทางสังคมแบบเดิมที่เคยร้อยรัดชาวจีนฮกจิ๋วแฝงฝังควบคู่กับชีวิตทางเศรษฐกิจแปรเปลี่ยนเป็นการปรับตัวทางสังคมวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับ “ความเป็นจีน” และ “ความเป็นนานาชาติ” มากขึ้น

References

- Chuenchoksan, S. (2001). *Anusōn chalōng khrop rōp sip pī sa-mākhom fučhōo prathēthai* [Commemorating the 10th anniversary of the Fuzhou Association of Thailand]. Bangkok: Fuzhou Association of Thailand.
- . (2010). *Tamnān sūa phūn mōn bai: sutyōt hūāchai khon sū chīwit* [The legend of the pillow mat: The best in the life]. Bangkok: Fuzhou Association of Thailand.
- Fei, Ch. (2010). *Phūn thīn phāendīn Čhīn: sangkhomwitthayā chon-nabot Čhīn* [Folkland of China: Chinese Rural Sociology]. Bangkok: Torch Printing Project.
- Gold, T., Guthrie, D. & Wank, D. (eds.). (2004). *Social Connections in China: Institutions, Culture and the Changing Nature of Guanxi*. UK: Cambridge University Press.
- Guitong, Ma. (2017). *Watthanatham kūan sī kap kānsāng khrīakhāi thāng sangkhom khōng chāo Thai chūasāi Čhīn hā kakā nai phūnthī phāk tai tōn lāng khōng prathēt Thai* [The “Guanxi” culture and the creation of social networks of Chinese Hakka in Lower Southern Thailand] (Doctoral thesis, Thaksin University).
- Kalakan, W. (1985). *Nayōbāi kānphalit lə kānkhā yāngphārā nai phāk tai khōng Thai* [Rubber production and trade policy in southern Thailand] (Master’s thesis, Chulalongkorn University).
- Kaewsuwan, N. (1994). *Phatthanākān khōng kānphalit lə kānkhā yāngphārā nai phāk tai khōng Thai Phō.Sō. sōngphansīrōi pētsippēt - sōngphanhārōisiphok* [Development of rubber production and trade in southern Thailand 1945 - 1973] (Master’s thesis, Chulalongkorn University).
- Kittipol, L. (2011). *Fuzhou Association of Thailand*. Bangkok: Fuzhou Association of Thailand.
- Langenberg, Eike A. (2007). *Guanxi and Business Strategy: Theory and Implications for Multinational Companies in China*. New York: Physica - Verlag Heidelberg.
- Laungaramsri, P. (2011). *Livelihoods*. Faculty of Social Science, Chiangmai University.

- Lee, Edward Yiu Chung. (2014). *The Contemporary role of guanxi in Chinese entrepreneurship* (Doctoral thesis, Robert Gordon University).
- Limlertwathee, Y. (2016, January 26). *Bidā kān yāng hēng sāthāranarat prachāchon Čhīn kōkamnāet čhāk phāk tai prathēt Thai thī chumchon yāng nāp ‘on* [Father Rubber of the People’s Republic of China originated from the southern region Thailand at Nabon Rubber Community]. Retrieved January 26, 2016, from <https://mgronline.com/south/detail/9590000009068>.
- _____. (2016, June 11). *Ratthabān thōngthin Čhīn nam khana yīan ampore Nabon, Nakorn sri Thammarat “thin kamnot bidā kān yāng Čhīn” krachap samphan thāngkān khā* [The Chinese local government led the group to visit Nabon district, Nakhon SI Thammarat province: Chinese rubber strengthen trade relations]. Retrieved June 26, 2016, from <https://mgronline.com/south/detail/95900000058578>.
- Lin, F. (1996). Wādūai rūang sāisamphan hā laksana læ sangkhom chāo Čhīn phōnthalē (klum chāo Čhīn) nai Thai. In *chāo Čhīn Tāčhiu nai prathēt Thai læ nai phūmilamnao dāemthī chaosan: samai thī sōng thārūa sān thōwa (sōngphansīrōisām - sōngphansīrōikāosipsōng) rū (nungphanpāetrōihoksip - nung phankāorōisīspkāo)* [The Teochew Chinese people in Thailand and in the original residence in Cao San: Second period Shantou Port (1960 - 1949)]. Bangkok: Asian Studies Institute, Chulalongkorn University.
- Musikkasarn, W. (1980). Kānsamrūt phūnthī plūk yāngphārā dōi chai khōmūn čhāk dāothām [Exploring rubber plantation areas using satellite data]. *Journal of Rubber*. 1(3), 136 - 142.
- Polanyi, C. (2016). *The great Transformation: The political and Economic Origins of Our Time*. Nonthaburi: sameskybooks.
- Pongpaiboon, S., Wutpanit, D. & Chinnakan, P. (2011). *Čhīn Thaksin: withī læ phalang* [China in the south: Way and Power]. Bangkok: The Thailand Research Fund.

- Rubber Research Institute, Department of Agriculture. (2014). Suksā khrōngsāng kānphalit læ withī kāntalāt yāngphārā Thai [Study the production structure and marketing methods of Thai rubber]. In *Rāingān phon kānwičhai rūang tem pračham pī 2556* [Full - Year Research Report 2013]. Bangkok: Rubber Research Institute, Department of Agriculture.
- Shanshan, Q. (2012). *The Role of guanxi in Chinese Entrepreneurship: A qualitative study on how Chinese entrepreneurs make use of guanxi networks during the development of micro firms* (Master's thesis, Umea University).
- S.H. Khoo, G. Cho. & K.E. Chan. (1972). Spatial Aspects of Foo-chow Settlement in West Malaysia with Special Reference to Sitiawan, Perak, since 1902. *Asian Studies*, Vol. X(1 April), 77 - 94.
- Songprasert, P. (1992). *Thun singkhapō: kān phūkkhāt talāt yāngphārā læ dībuk Thai* [Capitalist of Singapore: The monopoly of Thai rubber and tin markets]. Bangkok: Institute of Asian Studies, Chulalongkorn University.
- _____. (2003). *Thun Čhīn pak tai: phūm lang būang luk thun yai phōnthalē* [Capitalist of the South: Deep background of overseas capital]. Bangkok: Tipping Point.
- Sutthisong, S. (1986). Kānphalit læ kanchai yāng thammachāt khōng prathēt Thai [Production and use of natural rubber in Thailand]. *Journal of Rubber*, 7(1), 32.
- Teck Ghee, L. (1977). *Peasants and their Agricultural Economy in Colonial Malaya, 1874 - 1941*. Kuala Lumpur: Oxford University Press.

Interviewees

- Kanopthammakul, S. Officer. 20 April 2017.
- Panpipat, S. Entrepreneur. 26 December 2017.
- Sintunont, Api. Entrepreneur. 14 February 2018.
- Tachinnithipong, N. Entrepreneur. 1 December 2017.
- Tantipisit, S. Rubber plantation owner. 16 June 2015.
- Thawornwongsa, S. Entrepreneur. 15 June 2015.
- Tinnachartarak, K. Rubber plantation owner. 28 December 2017.
- Tinnachartarak, J. Rubber plantation owner. 28 December 2017.
- Wangthananurak, W. Guardian of the shrine. 13 May 2018.

108 | วารสารไทยคดีศึกษา ปีที่ 17 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2563)

Watcharawijit, Udom. The President of Fuzhou Association of Thailand. 2 April 2018.

Uwanitkul, W. Entrepreneur. 15 June 2015.